

«فرهنگستان» گزارش می دهد

۷۰ درصد درآمد کشور در اختیار ۱۰ استان

مرتضی عبدالحسینی
روزنامه نگار

آمار و ارقام از محدود شدن بخش اعظمی از تولید در استان های معدود خبر می دهند. تولید ناخالص داخلی یک استان به معنی برآورد ریالی ارزش کل کالاها و خدمات نهایی تولیدشده در هر یک از استان های کشور برای یک دوره زمانی معین (سالانه) است. معمولاً چون محاسبه

این اطلاعات زمانبر است، با فاصله چند ساله تدوین و منتشر می شوند. براساس جدیدترین گزارش مرکز آمار بیش از ۷۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۹۸، در ۱۰ استان متمرکز بوده و ۳۰ درصد مابقی مربوط به ۲۲ استان است. در این بین سهم استان های تهران و خوزستان و بوشهر دارای برجستگی بیشتری است که از نظر تولید ناخالص داخلی فاصله قابل توجهی با دیگر استان های کشور دارند؛ به طوری که مجموع تولید ناخالص داخلی در ۱۸ استان مرکزی، گیلان،

آذربایجان غربی، کرمانشاه، سیستان و بلوچستان، کردستان، همدان، چهارمحال و بختیاری، لرستان، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، زنجان، سمنان، اردبیل، قم، گلستان، خراسان شمالی و خراسان جنوبی به اندازه کل استان تهران است. مرکز آمار در این گزارش به بررسی تولید ناخالص داخلی به تفکیک استان ها پرداخته است. با استفاده از میزان تولید استان های کشور، می توان تصویری از توان اقتصادی استان ها در قیاس با هم داشت و وضعیت اشتغال، قدرت خرید و

پویایی اقتصادی در آن استان ها را تخمین زد. از سوی دیگر با تقسیم تولیدات بر جمعیت هر استان نیز می توان درآمد سرانه را محاسبه و آن را بین استان ها مقایسه کرد. بر همین اساس میانگین درآمد سرانه ۱۳ استان کمتر از یک چهارم درآمد سرانه استان های خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد است. در مجموع این گزارش نشان می دهد توزیع و تخصیص امکانات اقتصادی در کشور از مکانیسم کاربکاتوری برخوردار بوده به طوری که در بعضی استان ها شاهد تولید ناخالص بالا و در

بعضی دیگر پایین هستیم. همچنین این آمارها نشان می دهد تمرکز گرایي همچنان در کشور پابرجاست و در تحریر و پیاده برنامه های توسعه به تفاوت های منطقه ای استان های کشور توجه نشده است. حالا که به زمان تهیه و تنظیم برنامه هفتم توسعه نزدیک می شویم، لازم است تخصیص و توزیع عادلانه امکانات اقتصادی بین استان های کشور و همچنین بهره گیری از توان های محیطی و انسانی همه استان ها را بیش از پیش مورد توجه قرار دهیم.

از تولید ناخالص داخلی تا درآمد ناخالص در میان معیارهای اقتصادی، تولید ناخالص داخلی یا همان GDP اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. این شاخص نه تنها برای مقایسه و بررسی عملکرد اقتصادی یک کشور یا یک منطقه یا استان، بلکه برای محاسبه و تجزیه و تحلیل سایر شاخصه های اقتصادی نیز مورد استفاده قرار می گیرد. در یک تعریف کلی؛ به کل ارزش (ریالی) محصولات و خدمات نهایی تولید شده توسط عاملان اقتصادی (مردم) در یک استان یا کشور در یک بازه زمانی مشخص (معمولاً یک ساله)، تولید ناخالص داخلی می گویند. به عبارتی وقتی از GDP یا تولید ناخالص داخلی صحبت می شود، می خواهیم بدانیم در طول یک سال، چند ریال یا چند تومان یا چند دلار در کل کشور یا استان، کالا و خدمات فروخته شده است. منظور از کالا و خدمات در تعریف بالا، کالا و خدمات نهایی است چرا که برای تولید هر محصول یا خدمتی مراحل مختلفی طی خواهد شد که قیمت همه مراحل واسطه در قیمت نهایی دیده خواهد شد. به عنوان مثال؛ در تولید نان، مراحل مختلفی اعم از کاشت گندم، تولید آرد و نهایتاً تنه نان انجام می شود. در محاسبه GDP تنها ارزش کالای نهایی (یعنی نان) در نظر گرفته شده چرا که ارزش کالاهای واسط مثل گندم و آرد در هنگام فرآیند تولید در قیمت نهایی نان لحاظ شده است و دیگر نیازی به محاسبه مجدد ارزش آنها نبوده و تنها ارزش کالای نهایی مورد استفاده باید در نظر گرفته شود. اگر قیمت هر نان را ۲۰۰۰ ریال فرض کنیم و تعداد ۱۰۰۰ قرض نان در دوره یک ساله تولید شود، کل تولید ناخالص داخلی برابر با دو میلیون ریال خواهد بود. از آنجایی که قیمت نهایی یک کالا یا خدمت حین معامله مشخص می شود، می توان تولید ناخالص داخلی را برابر با کل هزینه های انجام شده از سوی افراد و کل درآمدهای به دست آمده برای آنها فرض کرد، چرا که در معامله بین دو نفر درآمد یکی، هزینه دیگری است.

۴۲ درصد درآمد کشور در تهران، خوزستان و بوشهر

بررسی دقیق تر همچنین نشان می دهد ۴۲ درصد از تولیدات ناخالص داخلی کشور تنها در سه استان؛ تهران، خوزستان و بوشهر متمرکز شده است. به عبارت دیگر از مجموع ۳۳۴۸ هزار میلیارد تومان کالا و خدمات نهایی تولید شده در کشور، ۱۴۳۸ هزار میلیارد تومان آن در سه استان تهران، بوشهر و خوزستان با جمعیتی در حدود ۲۰ میلیون نفر تولید شده است. مکانیسم توزیع نامناسب

بیش از ۷۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۹۸، در ۱۰ استان متمرکز بوده و ۳۰ درصد مابقی مربوط به ۲۱ استان است. همچنین تولید ناخالص داخلی استان تهران به اندازه مجموع تولید ناخالص داخلی ۱۸ استان است

درآمد در کشور در هر استان نیز به طور مستقر تکرار شده است. در واقع همان طور که سه استان کشور ۴۲ درصد تولیدات را در اختیار داشته و به لحاظ متغیرهایی چون؛ بیکاری، قدرت خرید و... وضعیت بهتری نسبت به ۲۸ استان دیگر دارند، در همان سه استان نیز اختلاف درآمدی بین طبقات مختلف مردم به همین صورت است. به عنوان مثال در استان خوزستان که با ۴۹۵ هزار میلیارد تومان تولید ناخالص داخلی سهمی ۱۵ درصدی از درآمد و تولیدات کشور در سال ۹۸ داشته است، همانند کل کشور که تولیدات و درآمد در مناطقی خاص جمع شده است، در این استان نیز همین اتفاق افتاده است. بر هیچ کس پوشیده نیست که استان های تهران و خوزستان جزء استان هایی با شکاف طبقاتی بالا هستند به طوری که عده ای حتی به اساسی ترین نیازهای زندگی مانند؛ آب دسترسی کافی ندارند.

۷۰ درصد درآمد کشور در اختیار ۱۰ استان

براساس داده های منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران، تولید ناخالص داخلی کشور (به قیمت بازار) در سال ۹۸ برابر با ۳۳۴۸ هزار میلیارد تومان بوده که ۷۰ درصد آن یعنی چیزی در حدود ۲۲۸۲ هزار میلیارد تومان آن تنها در ۱۰ استان کشور رقم خورده است. براساس آمارها ۱۰ استان شامل تهران، خوزستان، اصفهان، بوشهر، خراسان رضوی، فارس، آذربایجان شرقی، مازندران، البرز و کرمان از نظر تولید کالا و خدمات نهایی از دو برابر عملکرد تولیدی ۲۱ استان بیشتر بوده اند. به عبارت دیگر، تولید ناخالص داخلی ۲۱ استان دیگر برابر با ۹۳۸ هزار میلیارد تومان بوده است که در تناسب بسیار نامناسبی با ۱۰ استان معرفی شده قرار دارد. تولیدات هر استان و روند آن می تواند شاخص یا دماسنجی برای تحلیل توصیف یک کشور یا استان از نظر متغیرهایی چون؛ بیکاری، اشتغال و پویایی اقتصادی، قدرت خرید خانوارها و... باشد.

درآمد سرانه ۱۳ استان کمتر از یک چهارم درآمد ۳ استان

برای به دست آوردن درآمد سرانه کافی است رقم تولید ناخالص داخلی را بر جمعیت کشور یا منطقه مورد نظرمان تقسیم کنیم. درآمد سرانه نشان می دهد به ازای هر یک نفر در منطقه مورد نظر چه میزان کالا و خدمات تولید یا چه میزان درآمد حاصل شده است. این متغیر از جهاتی با اهمیت تر از تولید ناخالص داخلی محسوب شده چرا که در مقایسه های بین استانی نشان دهنده شکاف های عمیق اقتصادی خواهد بود. براساس آمارها، میانگین درآمد سرانه کل کشور با احتساب جمعیتی ۸۳/۵ میلیون نفری در سال ۹۸ (برای آمارهای جمعیتی سال ۹۸ از پیش بینی های سازمان مدیریت

و برنامه ریزی استان تهران استفاده شده است) در حدود ۳۹ میلیون خواهد بود. در بررسی های به عمل آمده مشخص است ۲۴ استان دارای درآمد سرانه ای پایین تر از میانگین کشوری هستند. از سوی دیگر ۷ استان تهران، یزد، بوشهر، کهگیلویه و بویراحمد، ایلام، خوزستان و مرکزی از درآمد سرانه ای بالاتر از میانگین کشوری برخوردار هستند. به طور دقیق تر بوشهر با درآمد سرانه ای ۱۶۲ میلیون، خوزستان با ۱۰۰ میلیون و کهگیلویه و بویراحمد با ۹۷ میلیون تومان در رتبه های اول تا سوم درآمد سرانه کشور هستند. ایلام با ۶۷ میلیون، تهران با ۵۳ میلیون، یزد با ۴۹ میلیون و مرکزی با ۴۴ میلیون تومان درآمد سرانه در رتبه های بعدی قرار دارند. به عبارت دیگر، داده های موجود در جدول و نمودار نشان می دهند درآمد سرانه (تولیدات ناخالص داخلی به ازای هر نفر؛ تقسیم بر جمعیت هر استان) ۱۳ استان که شامل خراسان جنوبی، خراسان شمالی، قم، اردبیل، گلستان، لرستان، چهارمحال و بختیاری، همدان، کردستان، سیستان و بوچستان، خراسان رضوی، کرمانشاه و آذربایجان غربی می شوند به مراتب کمتر از یک دوم درآمد سرانه استان های تهران و یزد است.

همچنین درآمد سرانه این ۱۳ استان کمتر از یک چهارم درآمد سرانه استان های بوشهر، خوزستان و کهگیلویه و بویراحمد است. اشکال اساسی شاخص درآمد سرانه در آن است که این شاخص نشانه «میانگین» درآمد افراد جامعه است و از پراکندگی و نوع توزیع درآمد هیچ نشانه ای نمی دهد. به عنوان مثال اگر بگوییم میانگین درآمد آقایان «الف» و «ب» یک میلیون تومان است، الزاماً به معنای آن نیست که هر یک از آنها ماهانه یک میلیون تومان درآمد دارند، بلکه ممکن است نفر اول ماهانه ۲ میلیون تومان درآمد داشته باشد و نفر دوم اصلاً درآمد نداشته باشد. بنابراین در این شاخص ها هیچ علامتی از میزان عدالت توزیعی در هر استان نمی توان یافت اما می توان به طور قطعی از بی عدالتی اقتصادی بین تعداد خاصی از استان ها صحبت به عمل آورد. مثلاً استان سیستان و بلوچستان با بیش از ۱/۴ میلیون نفر جمعیت تنها درآمد سرانه ۱۴ میلیون تومانی را ثبت کرده است.

بیش از ۷۰ درصد از تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۹۸، در ۱۰ استان متمرکز بوده و ۳۰ درصد مابقی مربوط به ۲۱ استان است. همچنین تولید ناخالص داخلی استان تهران به اندازه مجموع تولید ناخالص داخلی ۱۸ استان است

درآمد در کشور در هر استان نیز به طور مستقر تکرار شده است. در واقع همان طور که سه استان کشور ۴۲ درصد تولیدات را در اختیار داشته و به لحاظ متغیرهایی چون؛ بیکاری، قدرت خرید و... وضعیت بهتری نسبت به ۲۸ استان دیگر دارند، در همان سه استان نیز اختلاف درآمدی بین طبقات مختلف مردم به همین صورت است. به عنوان مثال در استان خوزستان که با ۴۹۵ هزار میلیارد تومان تولید ناخالص داخلی سهمی ۱۵ درصدی از درآمد و تولیدات کشور در سال ۹۸ داشته است، همانند کل کشور که تولیدات و درآمد در مناطقی خاص جمع شده است، در این استان نیز همین اتفاق افتاده است. بر هیچ کس پوشیده نیست که استان های تهران و خوزستان جزء استان هایی با شکاف طبقاتی بالا هستند به طوری که عده ای حتی به اساسی ترین نیازهای زندگی مانند؛ آب دسترسی کافی ندارند.

کوتاهی مرکز آمار در محاسبه GDP استان ها و کشور

روز گذشته مرکز آمار ایران با انتشار حساب های ملی و منطقه ای، حقایق جدیدی از اقتصاد کشور را به ثبت رساند. براساس این آمار، تولید ناخالص داخلی (GDP) کشور در پایان سال ۹۸ برابر با ۳۳۴۸ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با رقم خود در سال ۹۷ که ۲۵۳۷ هزار میلیارد تومان بوده رشد ۳۲ درصدی را نشان می دهد. البته تمامی این رشد بر اثر افزایش قیمت ها و تورم رخ داده است نه افزایش کمی و کیفی تولیدات، بنابراین با احتساب تورم ۴۰ درصدی واضح است رشد اقتصادی که از تغییرات GDP به دست می آید در سال گذشته چندین درصد منفی بوده است. در کلیه کشورها مرسوم است تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت اعلام شده تا رشد یا افت واقعی تولیدات و اقتصاد کشور ملموس باشد اما مرکز آمار کشور علاقه چندانی به انتشار این نوع آمار در گزارش آخر خود نداشته و تولید ناخالص داخلی را به قیمت بازار (بدون کم کردن اثر تورمی) محاسبه و انتشار داده است. بنابراین با نگاهی به اعداد جدول و رشد همه استان ها و کشور در تولیدات محصولات داخلی نباید توهم رشد اقتصادی یا حتی کنترل وضعیت سال پیش را داشت چرا که محاسبه اعداد به قیمت ثابت نشان از رشد منفی چند درصدی کشور در سال پیش خواهد داشت.

وضعیت تولید ناخالص داخلی کشور به تفکیک استان ها در سال ۱۳۹۸

ردیف	نام استان	تولید ناخالص داخلی در سال ۹۸ (میلیون تومان)	تغییر تولید نسبت به سال ۹۷ (درصد)	سهم هر استان از تولید ناخالص داخلی (درصد)	درآمد سرانه هر استان سال ۹۸ (میلیون تومان)	فعالیت های عمده هر استان	سهم فعالیت های عمده از تولید ناخالص داخلی هر استان (درصد)
۱	مرکزی	۶۴.۳۹۱.۳۹۱	۳۶/۳	۱/۹	۴۳.۵۶۷	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی	۶۵
۲	گیلان	۷۴.۰۷۷.۳۹۷	۳۴/۱	۲/۲	۲۸.۸۱۳	کشاورزی و ماهیگیری _ عمده فروشی و خرده فروشی _ املاک و مستغلات	۴۹/۷
۳	مازندران	۱۱۰.۴۰۲.۸۳۱	۳۴/۹	۳/۳	۳۲.۵۵۸	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۵۰/۵
۴	آذربایجان شرقی	۱۱۵.۵۷۴.۵۷۶	۳۵/۸	۳/۵	۲۸.۵۳۰	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی	۵۵/۳
۵	آذربایجان غربی	۶۵.۶۸۲.۲۷۳	۳۴/۲	۲	۱۹.۰۴۱	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۴۵/۱
۶	کرمانشاه	۴۹.۱۱۲.۱۳۷	۳۳/۵	۱/۵	۲۴.۵۶۸	عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی _ املاک و مستغلات	۸/۴۲
۷	خوزستان	۴۹۵.۴۴۰.۱۲۸	۱۸/۹	۱۴/۸	۱۰۰.۳۷۳	استخراج معادن _ صنعت _ ساختمان	۸۰
۸	فارس	۱۵۶.۵۷۵.۹۱۶	۳۶/۶	۴/۷	۳۰.۹۹۹	تامین برق و گاز _ کشاورزی _ املاک و مستغلات	۴۲/۹
۹	کرمان	۱۰۲.۳۱۱.۴۳۵	۳۶/۲	۳/۱	۳۰.۶۲۳	صنعت _ استخراج معادن _ کشاورزی	۵۶/۶
۱۰	خراسان رضوی	۱۶۴.۲۰۹.۶۷۱	۳۴/۹	۴/۹	۲۳.۸۹۹	عمده فروشی و خرده فروشی _ املاک و مستغلات _ صنعت	۴۸/۴
۱۱	اصفهان	۱۹۴.۷۷۲.۸۱۶	۳۶/۳	۵/۸	۳۶.۴۵۴	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ املاک و مستغلات	۶۰/۴
۱۲	سیستان و بلوچستان	۴۵.۶۳۱.۹۸۰	۳۱/۴	۱/۴	۱۴.۹۸۶	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۵۲/۴
۱۳	کردستان	۲۹.۵۳۱.۹۸۷	۳۳/۲	۰/۹	۱۷.۶۳۱	عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی _ املاک و مستغلات	۵۱/۶
۱۴	همدان	۴۱.۸۲۵.۳۲۵	۳۴/۵	۱/۲	۲۳.۵۱۱	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۴۷/۶
۱۵	چهارمحال و بختیاری	۲۱.۲۷۳.۳۴۷	۳۴/۱	۰/۶	۲۱.۵۳۲	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۴۹/۸
۱۶	لرستان	۳۷.۵۹۴.۴۹۱	۳۳/۳	۱/۱	۲۰.۸۷۴	عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی _ املاک و مستغلات	۴۴/۵
۱۷	ایلام	۴۰.۲۸۲.۴۳۷	۲۲/۳	۱/۲	۶۶.۹۱۴	استخراج معادن _ برق، گاز و ... _ کشاورزی	۷۲/۲
۱۸	کهگیلویه و بویر احمد	۷۲.۸۴۸.۴۹۷	۱۷/۷	۲/۲	۹۶.۷۴۴	استخراج معادن _ ساختمان _ صنعت	۸۲/۲
۱۹	بوشهر	۲۰.۲۲۸.۰۶۰۷	۴۲/۶	۶	۱۶۱.۶۹۵	تامین برق، گاز و ... _ صنعت _ استخراج معادن	۸۵/۲
۲۰	زنجان	۳۳.۸۱۵.۹۷۶	۳۵/۷	۱	۳۰.۵۴۷	صنعت _ کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی	۵۶/۶
۲۱	سمنان	۲۹.۸۱۳.۲۵۲	۳۵/۵	۰/۹	۳۹.۰۲۳	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ کشاورزی	۵۸/۴
۲۲	یزد	۶۰.۳۱۱.۴۲۱	۳۷/۲	۱/۸	۴۸.۷۹۶	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ استخراج معادن	۵۶/۸
۲۳	هرمزگان	۶۶.۲۴۳.۲۸۲	۳۲/۶	۲	۳۴.۱۱۱	صنعت _ حمل و نقل و انبارداری _ کشاورزی	۵۴/۹
۲۴	تهران	۷۴۰.۶۵۶.۵۴۴	۳۵/۴	۲۲/۱	۵۳.۰۰۶	املاک و مستغلات _ صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی	۴۹/۳
۲۵	اردبیل	۳۲.۳۳۶.۷۵۲	۳۵/۰	۱	۲۴.۷۶۰	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ صنعت	۵۸/۹
۲۶	قم	۳۲.۱۸۶.۵۲۳	۳۵/۹	۱	۲۳.۰۲۳	صنعت _ املاک و مستغلات _ عمده فروشی و خرده فروشی	۵۵/۲
۲۷	قزوین	۵۰.۲۷۴.۴۷۶	۳۶/۰	۱/۵	۳۷.۷۰۵	صنعت _ کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی	۶۳/۵
۲۸	گلستان	۳۸.۶۵۷.۱۵۴	۳۳/۹	۱/۲	۱۹.۵۷۳	کشاورزی _ عمده فروشی و خرده فروشی _ املاک و مستغلات	۴۹/۶
۲۹	خراسان شمالی	۱۷.۴۸۴.۱۴۸	۳۵/۰	۰/۵	۱۹.۴۴۸	کشاورزی _ صنعت _ املاک و مستغلات	۴۳/۷
۳۰	خراسان جنوبی	۱۶.۵۳۶.۷۱۴	۳۳/۹	۰/۵	۲۰.۱۱۸	کشاورزی _ صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی	۳۹/۳
۳۱	البرز	۹۲.۶۰۹.۰۸۳	۳۵/۸	۲/۸	۳۱.۷۹۲	صنعت _ عمده فروشی و خرده فروشی _ املاک و مستغلات	۶۸
	کل کشور	۳.۳۴۸.۹۴۱.۳۴۳	۳۲/۰	-	۳۹.۸۵۰	صنعت _ استخراج معادن _ عمده فروشی و خرده فروشی	۴۴/۸

برای به روز بودن آمارهای جمعیتی استان ها از داده های پیش بینی شده سامانه مدیریت و برنامه ریزی استان تهران برای سال ۹۸ استفاده شده است. فعالیت های عمده هر استان به شکل خلاصه نوشته شده است. به عنوان مثال منظور از فعالیت های کشاورزی؛ کشاورزی، شکار، چنگل داری و ماهیگیری مدنظر است یا مثلاً عمده فروشی شامل عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت است.

